

LA PLAÇA

La plaça pública és lloc d'encontre on concorren els veïns de Nules en diversos esdeveniments socials o en solemnitats assenyalades. Per als llauradors d'antany, *la plaça* tenia una altra accepció, un altre significat consubstancial amb el seu ofici: era el lloc on s'*emplaçaven* tots els dies de l'any (menys els diumenges de matí) al fer-se de dia i a la nit. Allí, en els quatre cantons que formen al creuar-se el carrer la Vilavella, el carrer Major i part de la plaça, es llogaven, llogaven altra gent, compraven o venien les taronges, intercanviaven informació sobre llavors de tota classes de sembradures i cultius. Tractaven qualsevol assumpte relacionat amb la cosa agrícola. Es reunien formant rotgles, segons l'edat, l'amistat, la companyonia. Hi havia un rotgle o dos format per *forcats*, que compartien una mateixa afició: la seua conversa girava al voltant de les haques, del carro -que era una obra d'art en l'acabat: sòlid, fort, molt funcional; el fabricaven els fusters carreters especialitzats del poble-, de les aparellades de l'animal, en les quals posaven primor els més *pinxos*, i de les nombroses eines que necessitaven per a treballar en els diversos cultius d'aquell temps. Eren crítics entre ells i amb tot allò que constituïa el seu ofici, i en alguna ocasió he oït que, per tal de significar que algun d'ells no estava a l'altura, li cantaven en to de burla açò que segueix:

*Lleganya tenia un hort,
llaurava en un burro tort,
l'aladre era de canya.
Arre, burro Lleganya!*

També hi havia un rotgle de propietaris. Els xiquets formàvem també un rotgle a part. Uns, els menys, anaven a la plaça a llogar; els més, a llogar-se. A la nit es cobrava el jornal del dia treballat i es llogava per a l'endemà, però l'hàbit feia que isquera molta gent (sense necessitat, estant llogats ja de banda de nit) també al matí, sols per canviar impressions.

Les dones viudes o fadrines que tenien terra en propietat solien tindre un encarregat, que els tenia compte de la terra, i un *dretero*, que els llogava els peons a la plaça i els pagava (també podia ser que tingueren només un d'estos, o que els dos càrrecs confluïren en la mateixa persona; en alguns casos estos anaven a cobrar a casa de la propietària).

Hi havia peons especialitzats en algunes faenes, que en determinades èpoques de l'any eren més sol·licitats, com ara Vicent Planelles i Pasqual Martínez, que eren molt *llargs* plantant cebes. Recorde que els va llogar mon pare per a fer esta faena. Plantaven la finca de la Quadrella. Jo, que era un xiquet, els arrimava les garbes de planter i els el partia en manollets. M'esbalaïa vore com aquells homes, amb un manollet de planter a la mà esquerra, el palustret a la dreta, l'esquena doblegada, caminant de recules,

deixaven plantades les cebes molt de pressa, de manera prodigiosa, en la terra tova, plana, prèviament preparada pel *forcat* el dia abans.

El procediment que s'emprava per a llogar, quan s'arrimava u a un rogle i l'interessaven tots els que el formaven, solia ser un diàleg més o menys així:

- Vosatros esteu llogats?

- No.

- Voleu vindre p'a mi a calçar cacau?

- Bé...

- Quin jornal heu de guanyar?

- Dotze duros.

- D'acord. Feu cap als Albiacs. Porteu lligoneta que ve un *forcat* i mourà terra.

Si només es necessitava un home se'l solia cridar a part del rogle per llogar-lo. En una ocasió va eixir a la plaça, de banda de nit, Joan Alagarda, disposat a llogar un home. Va vore Ximo Esbrí raonant en un rogle i cridant-lo a part li va preguntar:

- Tu estàs llogat?

- No.

- Vols vindre demà p'a mi, a rompre a la Tosca?

- Ja parlarem demà...

Joan no va vore clara la resposta. Volia aprofitar la saó i encara que va seguir buscant, no va trobar un peó. L'endemà de matí va tornar a eixir a la plaça, va vore Ximo i un tant estranyat li va preguntar:

- Ximo, que no estàs llogat?

- No.

- Véns p'a mi a rompre?

- Sí.

- *Pues* agarra l'aixà i fes cap a la Tosca. Però escolta... me tens cavil·lós. Com és que anit no et vas comprometre a vindre i hui sí?

I Ximo, que passava per ser una persona de poc de senderi, li va contestar:

- Què volies, que damunt de *lo* pesà que és de per si esta faena, m'haguera d'amargar la nit pensant: "demà tinc d'anar a rompre a la Tosca... demà tinc d'anar a rompre a la Tosca..."